

Kemijska kinetika

Seminar

19.5.2025.

Zakon brzine kemijske reakcije

$$v = k \cdot c_A^0 = k$$

0. RED

$$v = k \cdot c_A^1 = k \cdot c_A$$

1. RED: npr. radioaktivni raspad

$$v = k \cdot c_A^2$$

2. RED

$$v = k \cdot c_A \cdot c_B$$

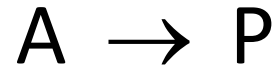
2. RED: 1. s obzirom na reaktant A i 1. s obzirom na reaktant B

Posebni slučajevi :

1) $c_{A,0} = c_{B,0}$ – svodi se na gornji izraz za reakciju 2. reda

2) $c_{A,0} \gg c_{B,0}$ – reakcija pseudoprvog reda (s obzirom na reaktant B) – $v = k' c_{B,0}$

Integrirani zakon brzine

$$c_{A,t} = c_{A,0} - |v_A| \cdot k \cdot t$$

0. RED: $c_{R,t}$ prema t

$$\ln c_{A,t} = \ln c_{A,0} - |v_A| \cdot k \cdot t$$

1. RED: $\ln c_{R,t}$ prema t

$$\frac{1}{c_{A,t}} = \frac{1}{c_{A,0}} + |v_A| \cdot k \cdot t$$

2. RED: $1/c_{R,t}$ prema t

Integrirani zakon brzine

$$\frac{1}{c_{A,0} - c_{B,0}} \ln \frac{c_{A,t} \cdot c_{B,0}}{c_{A,0} \cdot c_{B,t}} = k \cdot t$$

Posebni slučajevi :

1) $c_{A,0} = c_{B,0}$

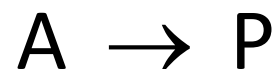
2) $c_{A,0} \gg c_{B,0}$ – reakcija pseudoprvog reda (s obzirom na reaktant B) – $k' = k \cdot c_{A,0}$

Vrijeme polureakcije

$$t_{1/2} = \frac{\ln 2}{|v_R| \cdot k} \quad 1. \text{ RED}$$

$$t_{1/2} = \frac{1}{|v_R| \cdot c_{R,0} \cdot k} \quad 2. \text{ RED}$$

Metoda početnih brzina

$$v_0 = k \cdot c_0^n$$

$$\log v_0 = \log k + n \cdot \log c_0$$

$$v_0 = k \cdot c_{A,0}^{n_A} \cdot c_{B,0}^{n_B}$$

$$\log v_0 = \log k + n_A \cdot \log c_{A,0} + n_B \cdot \log c_{B,0}$$

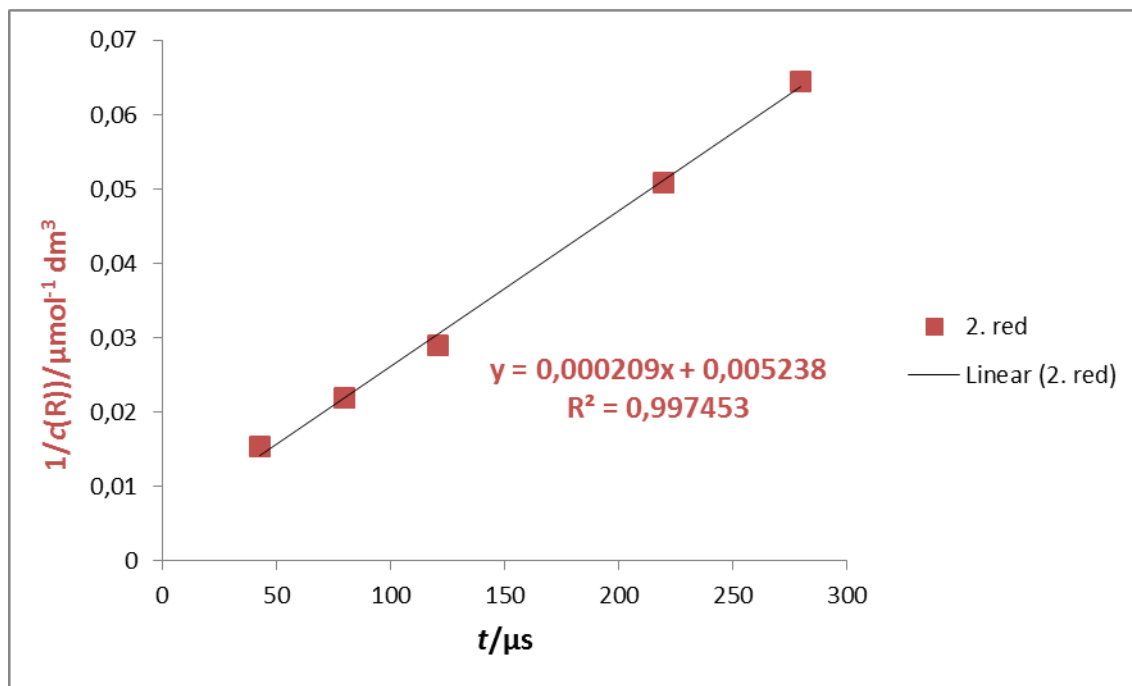
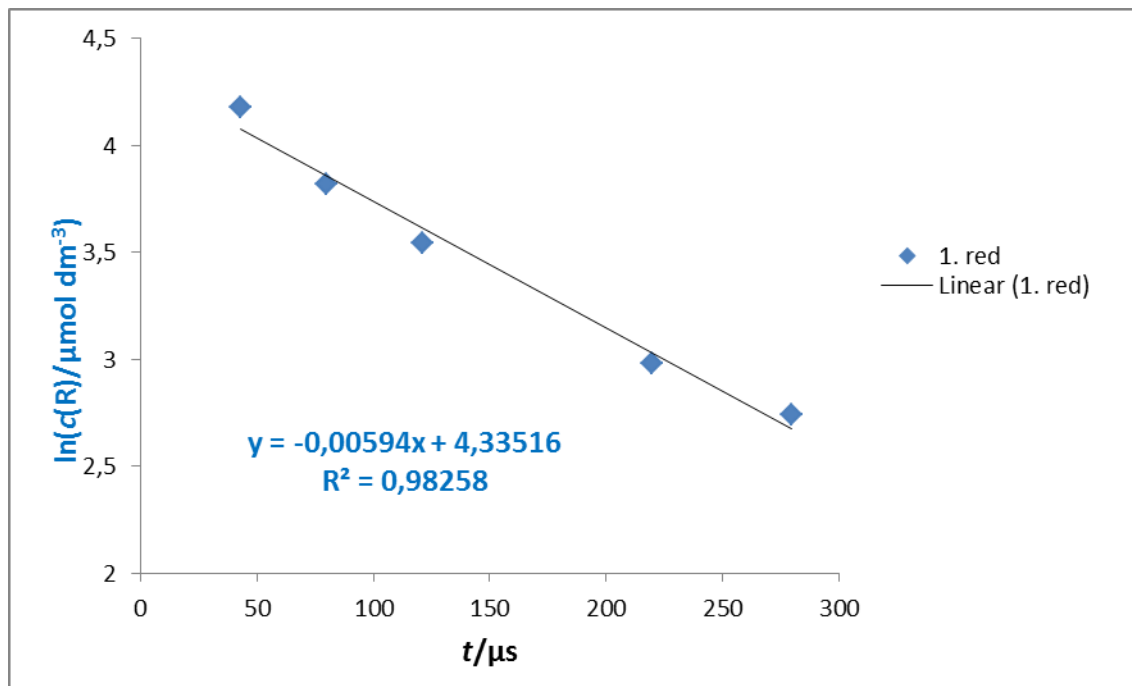
Određivanje parcijalnih redova iz 2 serije neovisnih eksperimenata

$n = n_A + n_B$ – ukupni red reakcije

1. Pulsom elektrona stvoreni su slobodni benzil-radikali $\text{C}_6\text{H}_5\text{CH}_2^\bullet$ čija je koncentracija, c_R , praćena u vremenu nakon početnog pulsa. Dobiveni su sljedeći podaci:

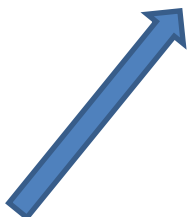
$t / \mu\text{s}$	43	80	121	220	280
$c_R / \mu\text{mol dm}^{-3}$	65,3	45,5	34,5	19,7	15,5

Odredite red reakcije raspada benzilnih radikala, koeficijent brzine reakcije, početnu koncentraciju benzil-radikala te vrijeme polureakcije.

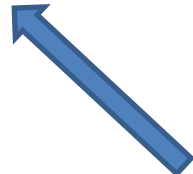

Iz jednadžbe za kinetiku 2. reda:

$$y = 2,09 \cdot 10^{-4} \cdot x + 5,24 \cdot 10^{-3}$$

nagib = $k = 2,09 \cdot 10^{-4} \mu\text{mol}^{-1} \text{ dm}^3 \mu\text{s}^{-1}$

Odsječak na y-osi = $1/c_0 = 5,24 \cdot 10^{-4} \mu\text{mol}^{-1} \text{ dm}^3$
 $c_0 = 190,8 \mu\text{mol dm}^{-3}$

$$t_{1/2} = \frac{1}{c_0 \cdot k} = 25,1 \mu\text{s}$$

2. Tijek reakcije $B \rightarrow D$ praćen je spektrofotometrijski mjerenjem apsorbancije pri valnoj duljini na kojoj apsorbira samo produkt reakcije (512 nm; $\varepsilon = 560 \text{ mol}^{-1} \text{ dm}^3 \text{ cm}^{-1}$) u kiveti širine 1 cm te su dobiveni sljedeći podaci:

t / s	0	600	1200	1800	2400	∞
$A(D)$	0	0,089	0,153	0,200	0,230	0,312

Odredite red i koeficijent brzine reakcije.

Beer-Lambertov zakon

$$A = \varepsilon \cdot l \cdot c$$

Prati se apsorbancija produkta (u početku je $A = 0$ – reaktant ne apsorbira pri navedenoj valnoj duljini), ali zakon brzine (red reakcije) se uvijek definira preko reaktanata!

$$\ln c_{B,t} = \ln c_{B,0} - k \cdot t \quad 1. \text{ RED}$$

$$\frac{1}{c_{B,t}} = \frac{1}{c_{B,0}} + k \cdot t \quad 2. \text{ RED}$$

$$c_{B,0} = c_{D,\infty}$$

$$c_{B,t} = c_{B,0} - c_{D,t} = c_{D,\infty} - c_{D,t}$$

Vrijedi prema stehiometriji
kemijske reakcije

Supstitucija

$$c_{B,0} = \frac{A_{D,\infty}}{\varepsilon \cdot l}$$

$$c_{B,t} = \frac{A_{D,\infty} - A_{D,t}}{\varepsilon \cdot l}$$

1. RED

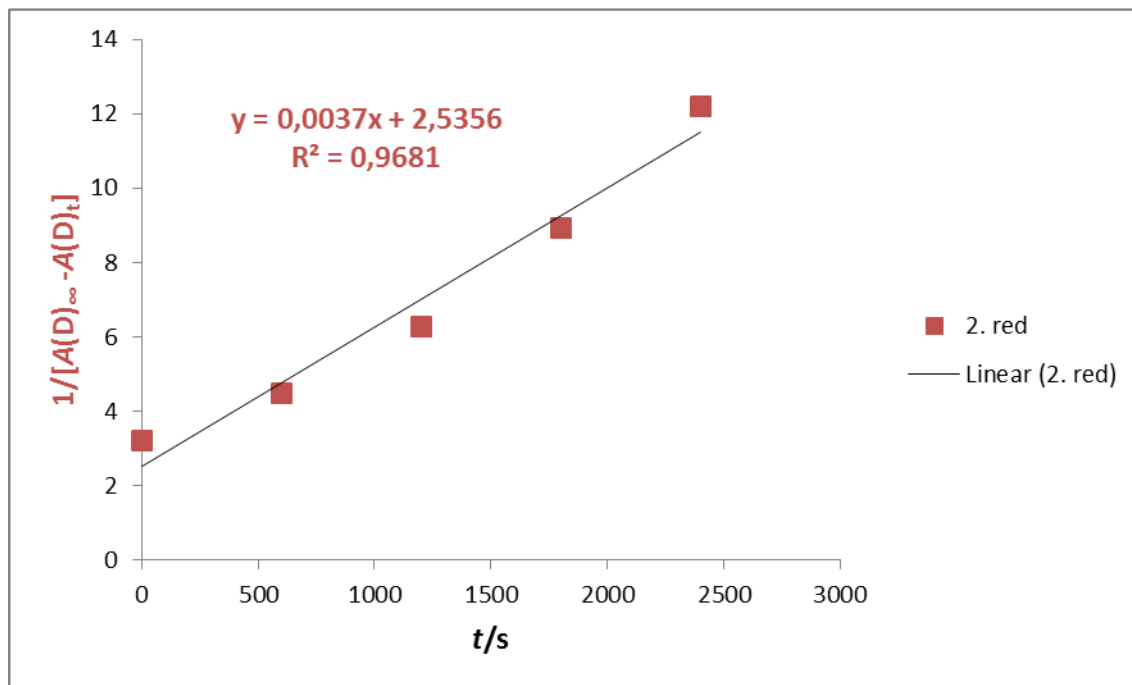
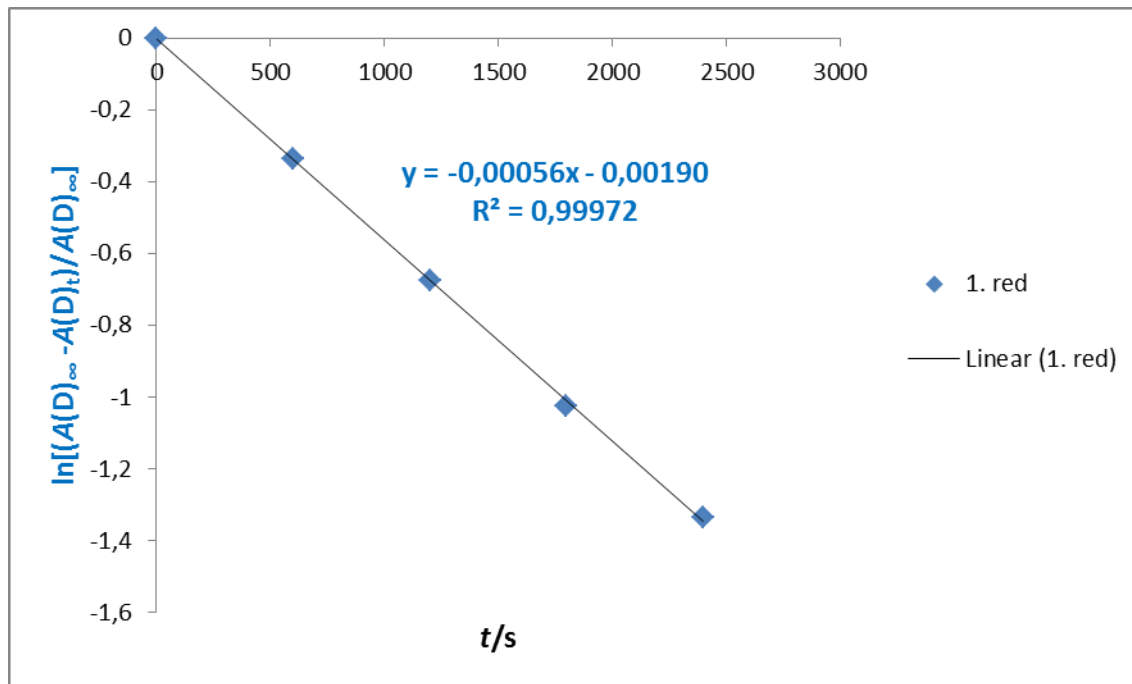
$$\ln \frac{A_{D,\infty} - A_{D,t}}{\varepsilon \cdot l} = \ln \frac{A_{D,\infty}}{\varepsilon \cdot l} - k \cdot t$$

$$\underbrace{\ln \left(\frac{A_{D,\infty} - A_{D,t}}{A_{D,\infty}} \right)}_y = \underbrace{-k \cdot t}_x$$

2. RED

$$\frac{\varepsilon \cdot l}{A_{D,\infty} - A_{D,t}} = \frac{\varepsilon \cdot l}{A_{D,\infty}} + k \cdot t$$

$$\underbrace{\frac{1}{A_{D,\infty} - A_{D,t}}}_y = \frac{1}{A_{D,\infty}} + \underbrace{\frac{k}{\varepsilon \cdot l} \cdot t}_x$$

Iz jednadžbe za kinetiku 1. reda:

$$y = -5,6 \cdot 10^{-4} \cdot x - 1,9 \cdot 10^{-3}$$

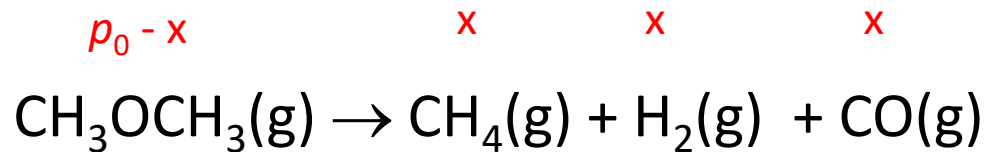
$$\text{nagib} = -k = -5,6 \cdot 10^{-4} \text{ s}^{-1}$$

$$k = 5,6 \cdot 10^{-4} \text{ s}^{-1}$$

3. Pri 504 °C dimetileter se raspada prema jednadžbi $\text{CH}_3\text{OCH}_3(\text{g}) \rightarrow \text{CH}_4(\text{g}) + \text{H}_2(\text{g}) + \text{CO}(\text{g})$. Ukupni tlak reakcijskog sustava praćen je kao funkcija vremena pri čemu su dobiveni sljedeći podaci:

t / s	0	777	1195	3155
$p_{\text{uk}} / \text{Torr}$	312	488	562	779

Odredite red i koeficijent brzine reakcije.

Nije riječ o ravnotežnim tlakovima, nego o tlakovima u vremenu, pa je i x funkcija vremena: $x(t)$

$$\ln p_{R,t} = \ln p_{R,0} - k \cdot t \quad 1. \text{ RED}$$

$$\frac{1}{p_{R,t}} = \frac{1}{p_{R,0}} + k \cdot t \quad 2. \text{ RED}$$

$$p_{R,0} = p_{uk,0}$$

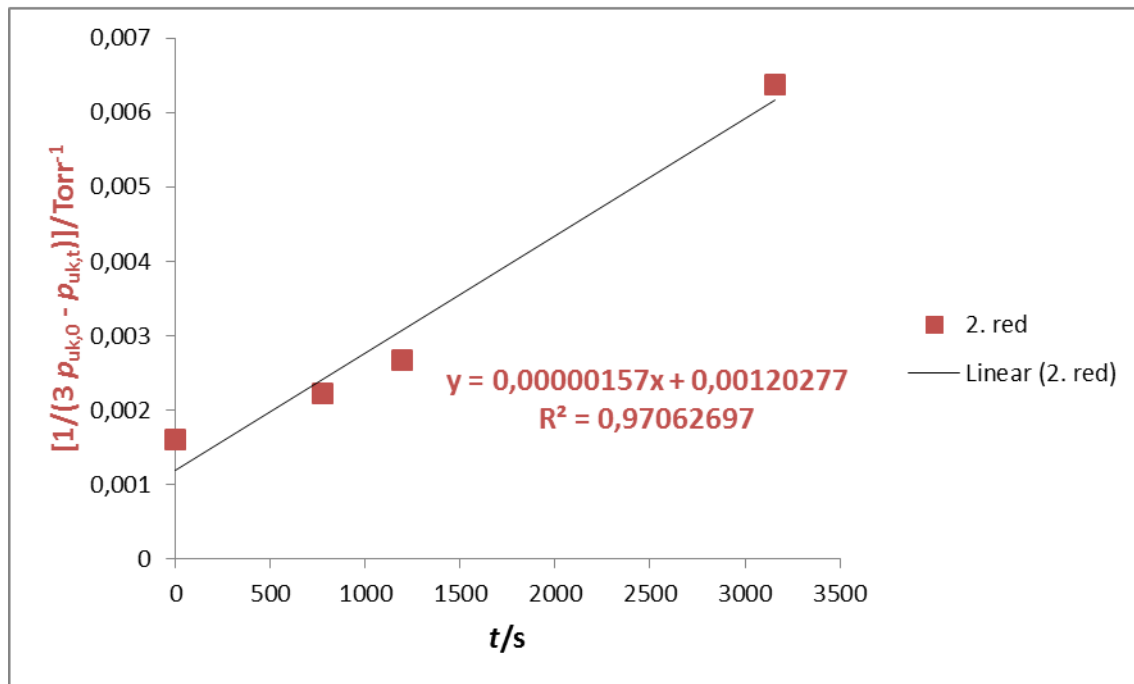
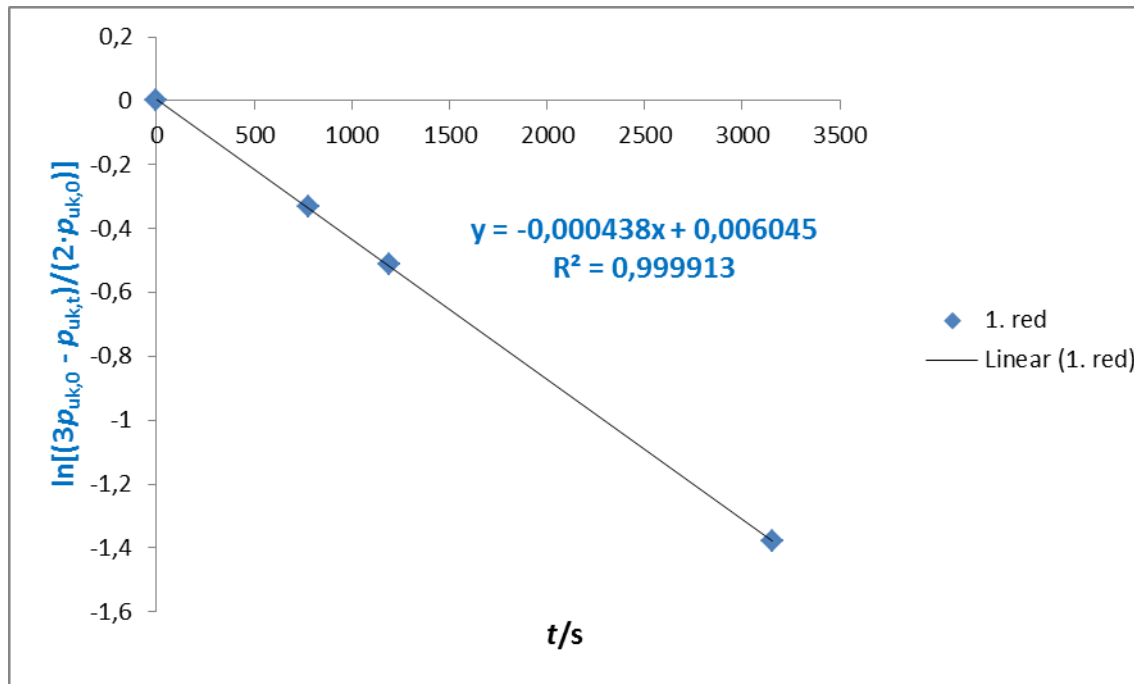
$$p_{R,t} = p_{R,0} - x$$

$$= p_{uk,0} - x = p_{uk,t} - 3x$$

$$2x = p_{uk,t} - p_{uk,0}$$

$$x = \frac{p_{uk,t} - p_{uk,0}}{2}$$

$$p_{R,t} = p_{uk,0} - \frac{p_{uk,t} - p_{uk,0}}{2} = \frac{3p_{uk,0} - p_{uk,t}}{2}$$

4. Mjerene su početne brzine reakcije vezanja glukoze na enzim heksokinazu koncentracije $1,34 \text{ mmol dm}^{-3}$. Ovisnost početne brzine reakcije o koncentraciji glukoze dana je u sljedećoj tablici:

$c(\text{C}_6\text{H}_{12}\text{O}_6)/\text{mol dm}^{-3}$	0,001	0,00154	0,00312	0,00402
$v_0/\text{mol dm}^{-3} \text{ s}^{-1}$	5,0	7,6	15,5	20,0

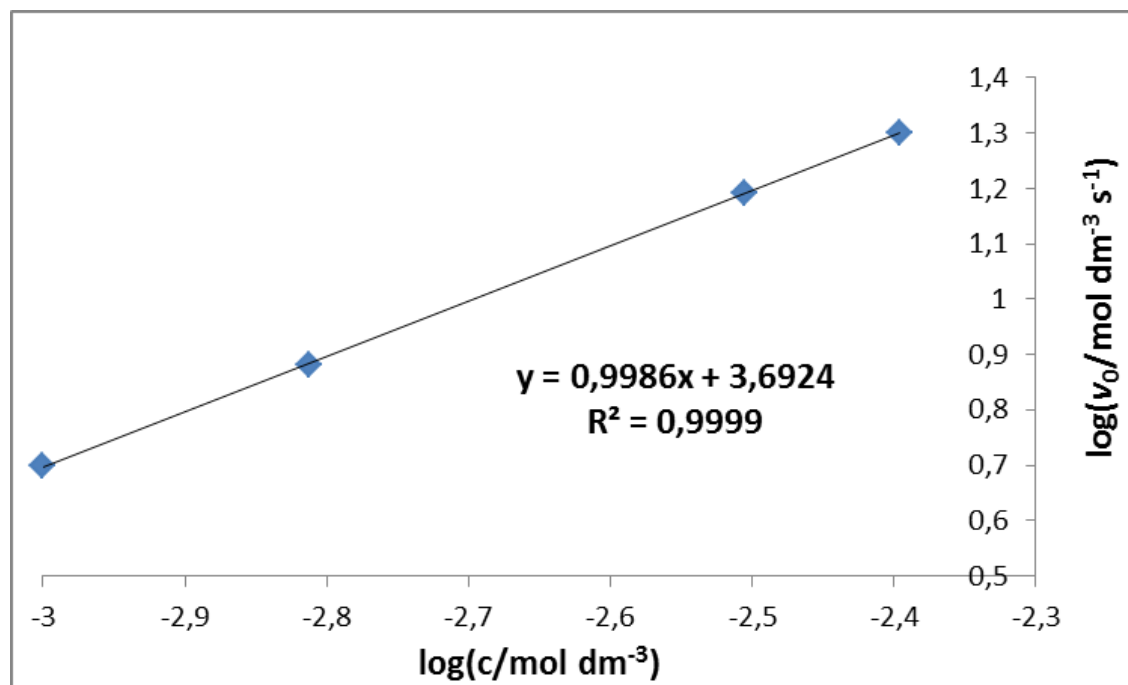
Odredite red i koeficijent brzine navedene reakcije.

Metoda početnih brzina

$$\log v_0 = \log k + n \cdot \log c_0$$

odsječak na y-osi   nagib

Red reakcije: $n = 0,9986 \approx 1$
 $k = 10^{3,6294} \text{ s}^{-1} = 4,92 \cdot 10^3 \text{ s}^{-1}$

Obratiti pažnju na mjerne jedinice – u ovakvim zadacima mjerna jedinica za k nije jednaka mjernoj jedinici za brzinu, što bi bilo logično zaključiti iz odsječka – mjernu jedinicu treba izvesti iz osnovnog izraza za zakon brzine (n u eksponentu!) jer ona ovisi o redu reakcije

5. Brzina reakcije $A \rightarrow B$ praćena je u temperaturnom području od 700 do 1000 K. Izmjereni koeficijenti brzine reakcije dani su u sljedećoj tablici:

T / K	700	730	760	790	810	840	910	1000
k / s^{-1}	0,011	0,035	0,105	0,343	0,789	2,17	20,0	145

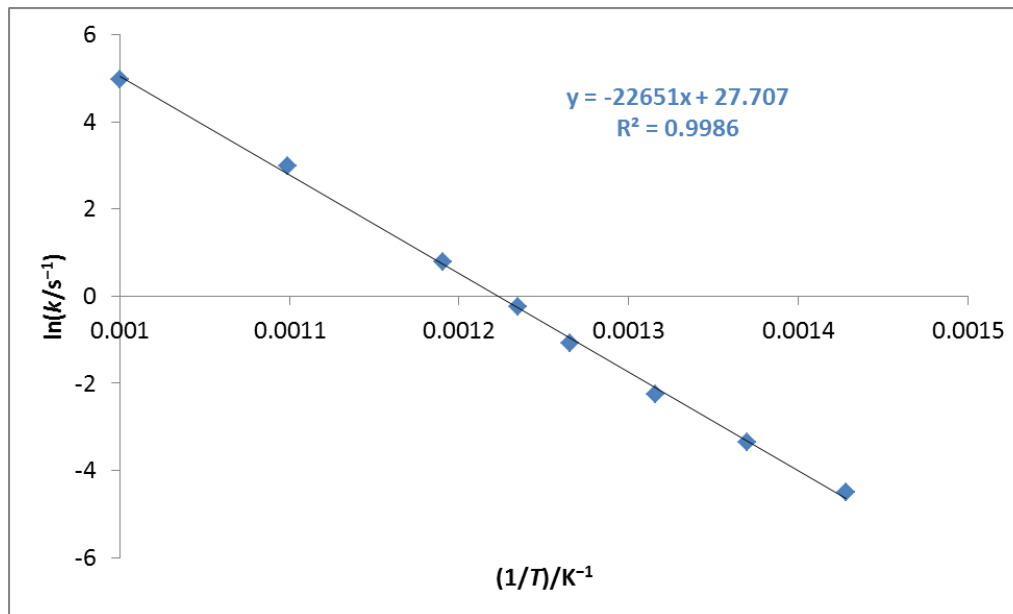
reakcija 1. reda

Odredite energiju aktivacije (E_a) i predeksponencijalni faktor (A) navedene reakcije te vrijeme polureakcije pri temperaturi 800 K.

Arrheniusova rovnice:

$$k = A \cdot e^{-\frac{E_a}{RT}}$$

$$\underbrace{\ln k}_{y} = \ln A - \frac{E_a}{R} \cdot \underbrace{\frac{1}{T}}_x$$

$$-\frac{E_a}{R} = -22651 \text{ K}$$

$$E_a = 188320 \text{ J mol}^{-1} = 188,3 \text{ kJ mol}^{-1}$$

$$\ln A = 27,707$$

$$A = e^{27,707} \text{ s}^{-1} = 1,08 \cdot 10^{12} \text{ s}^{-1}$$

Iz rovnice rovnice: uvrstí zadanou teplotu, a hledáme koef. rychlosti:

$$\ln(k(800 \text{ K})) = -0,60675$$

$$k(800 \text{ K}) = 0,545 \text{ s}^{-1}$$

$$t_{1/2}(800 \text{ K}) = \frac{\ln 2}{k(800 \text{ K})} = 1,27 \text{ s}$$

6. Izračunajte energiju aktivacije reakcije čija se brzina udvostruči pri povišenju temperature od 293 K na 303 K.

$$\frac{v'}{v} = \frac{k'}{k} = 2$$

Arrheniusova jednačina:

$$k = A \cdot e^{-\frac{E_a}{RT}}$$

$$\frac{A \cdot e^{-\frac{E_a}{RT_2}}}{A \cdot e^{-\frac{E_a}{RT_1}}} = 2$$

$$\frac{e^{-\frac{E_a}{RT_2}}}{e^{-\frac{E_a}{RT_1}}} = 2$$

$$\frac{E_a}{RT_1} - \frac{E_a}{RT_2} = \ln(2)$$

$$\frac{E_a \cdot T_2 - E_a T_1}{RT_1 T_2} = \ln(2)$$

$$E_a = \frac{RT_1 T_2 \ln(2)}{T_2 - T_1} = 51162 \text{ J mol}^{-1}$$

$$= 51,2 \text{ kJ mol}^{-1}$$

Pretpostavka da A i E_a ne ovise o temperaturi

7. Za koliko katalizator snizuje energiju aktivacije, ako se ona pri temperaturi od 298 K i inače jednakim uvjetima ubrza 100 puta?

$$E_a - E'_a = ?$$

$$\frac{v'}{v} = 100$$

$$\frac{k'}{k} = 100 = e^{\frac{E_a - E'_a}{RT}}$$

$$\begin{aligned} E_a - E'_a &= RT \cdot \ln(100) = 11410 \text{ J mol}^{-1} \\ &= 11,4 \text{ kJ mol}^{-1} \end{aligned}$$

8. Koliko puta će se ubrzati reakcija ako se katalizatorom smanji energija aktivacije sa 100 kJ mol^{-1} na 90 kJ mol^{-1} pri temperaturi od 298 K ?

$$\frac{v'}{v} = \frac{k'}{k} = ?$$

$$\frac{k'}{k} = \frac{\cancel{A} \cdot e^{-\frac{E'_a}{RT}}}{\cancel{A} \cdot e^{-\frac{E_a}{RT}}}$$

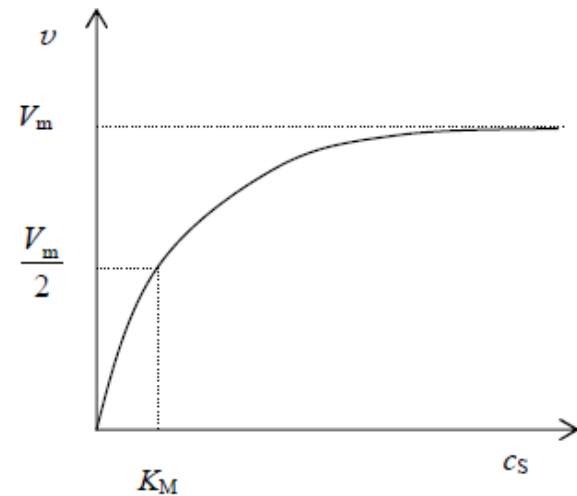
Uz pretpostavku da katalizator ne utječe na iznos predeksponencijalnog faktora, već sam na energiju aktivacije

$$\frac{k'}{k} = e^{\frac{E_a - E'_a}{RT}} = 56,6$$

ENZIMSKA KINETIKA

$$v = \frac{v_{\max} \cdot [S]}{K_M + [S]}$$

Michaelis – Menten
jednadžba

$$\frac{1}{v} = \frac{1}{v_{\max}} + \frac{K_M}{v_{\max}} \cdot \frac{1}{[S]}$$

Lineweaver-Burk
linearizacija

$$v = v_{\max} - K_M \cdot \frac{v}{[S]}$$

Eadie-Hofstee
linearizacija

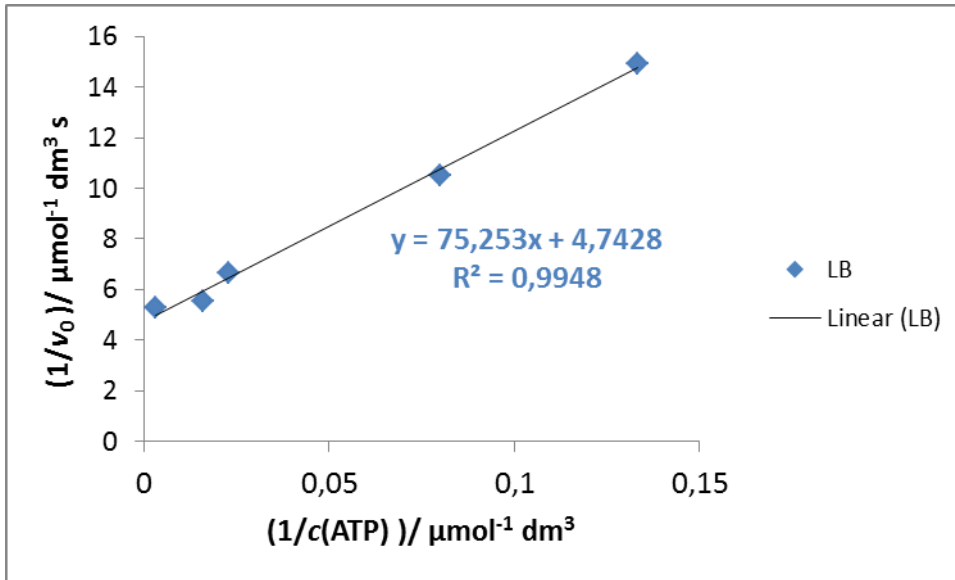
$$\frac{[S]}{v} = \frac{K_M}{v_{\max}} + \frac{1}{v_{\max}} \cdot [S]$$

Hanes-Woolf linearizacija

9. Praćena je kinetika reakcije hidrolize adenozin-trifosfata (ATP) katalizirane miozinom pri 25 °C i pH = 7 te su dobiveni sljedeći podaci:

$c(\text{ATP}) / \mu\text{mol dm}^{-3}$	7,5	12,5	43,5	62,5	320
$v_0 / \mu\text{mol dm}^{-3} \text{ s}^{-1}$	0,067	0,095	0,150	0,180	0,190

Odredite vrijednost konstanti K_M i $v_{\max}$ u Michaelis-Menten jednadžbi koristeći se Lineweaver-Burk, Eadie-Hofstee te Hanes-Woolf linearizacijom.

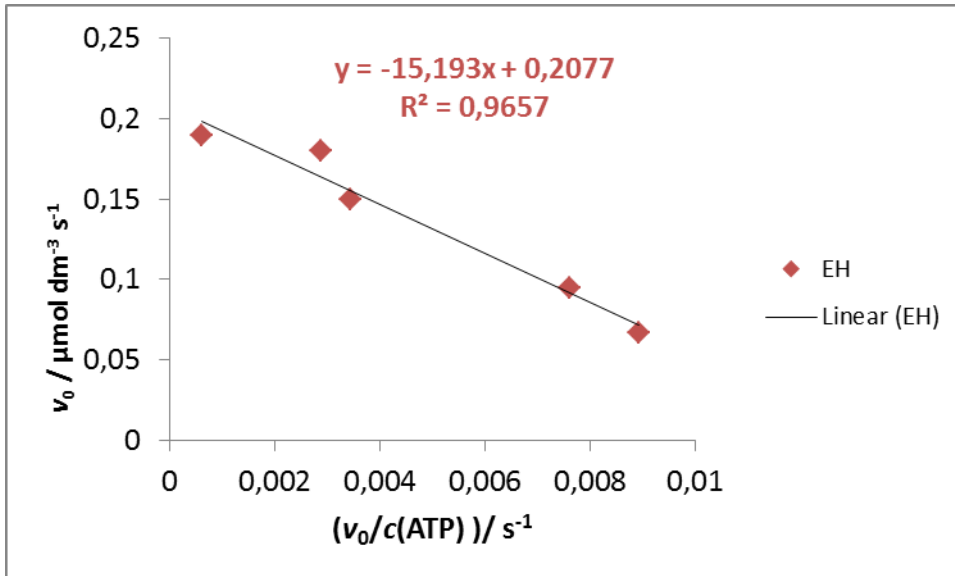

$$\frac{1}{v_{\max}} = 4,7428 \mu\text{mol}^{-1} \text{dm}^3 \text{s}$$

$$v_{\max} = 0,211 \mu\text{mol dm}^{-3} \text{s}^{-1}$$

$$\frac{K_M}{v_{\max}} = 75,253 \text{s}$$

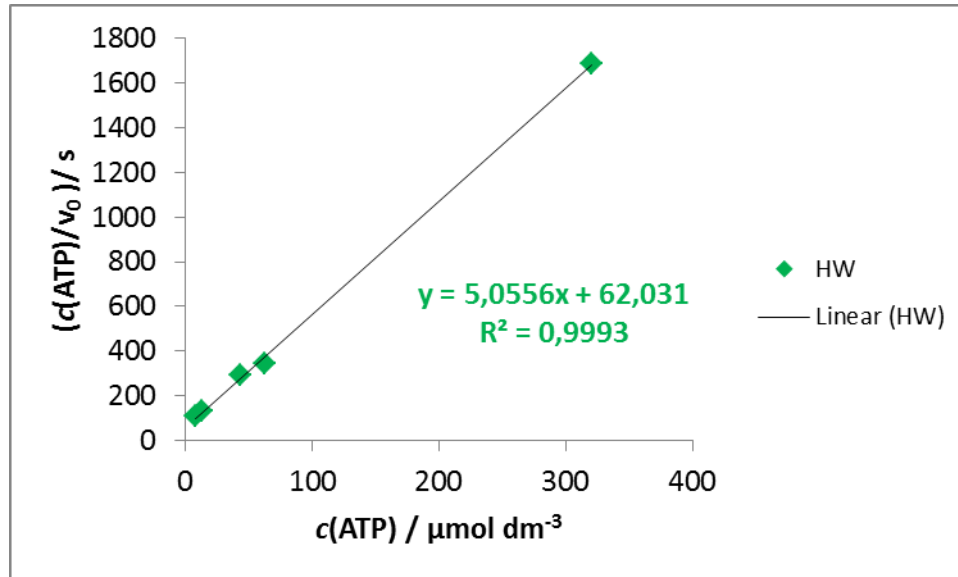
$$K_M = 15,87 \mu\text{mol dm}^{-3}$$

$$v_{\max} = 0,208 \mu\text{mol dm}^{-3} \text{s}^{-1}$$

$$-K_M = -15,193 \mu\text{mol dm}^{-3}$$

$$K_M = 15,193 \mu\text{mol dm}^{-3}$$

$$\frac{1}{v_{\max}} = 5,0556 \mu\text{mol}^{-1} \text{ dm}^3 \text{ s}$$

$$v_{\max} = 0,198 \mu\text{mol dm}^{-3} \text{ s}^{-1}$$

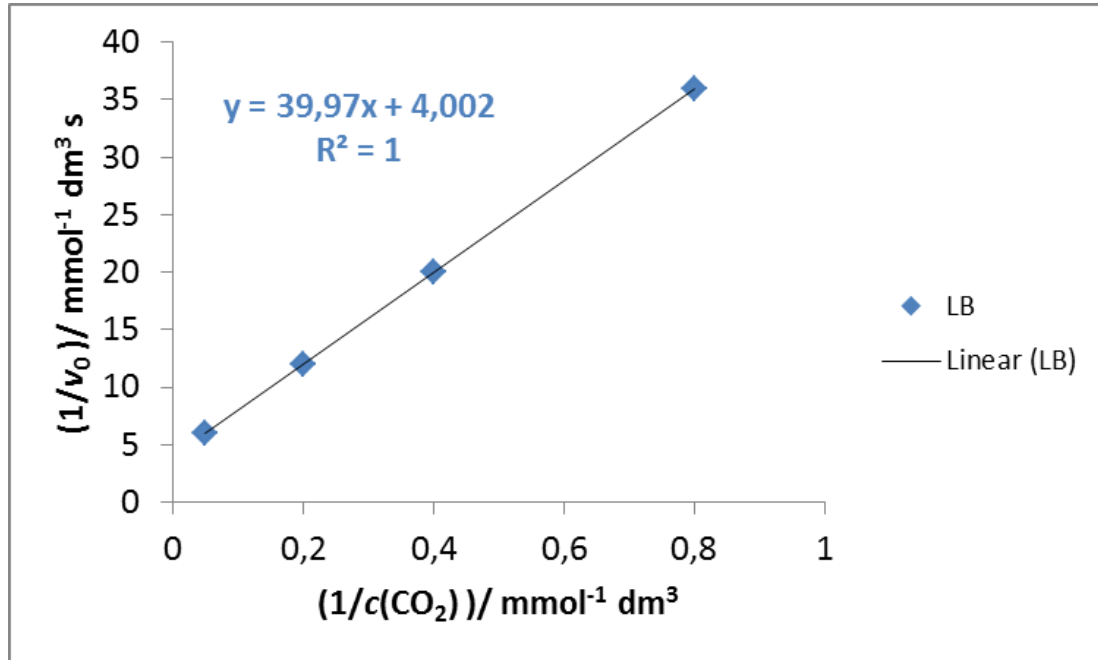
$$\frac{K_M}{v_{\max}} = 62,031 \text{ s}$$

$$K_M = 12,27 \mu\text{mol dm}^{-3}$$

10. Enzim ugljična anhidraza katalizira reakciju hidratacije ugljikova dioksida u crvenim krvnim stanicama pri čemu nastaje hidrogenkarbonatni anion. Kinetika navedene reakcije praćena je pri $\text{pH} = 7,1$, temperaturi $273,5 \text{ K}$ te koncentraciji ugljične anhidraze $2,3 \text{ nmol dm}^{-3}$ te su dobiveni su sljedeći eksperimentalni podatci:

$c(\text{CO}_2) / \text{mmol dm}^{-3}$	1,25	2,5	5	20
$v_0 / \text{mmol dm}^{-3} \text{ s}^{-1}$	0,0278	0,0500	0,0833	0,167

Odredite katalitičku efikasnost ugljične anhidraze pri navedenoj temperaturi. Koristite Lineweaver-Burk linearizaciju.

$$\frac{1}{v_{\max}} = 4,002 \text{ mmol}^{-1} \text{dm}^3 \text{s}$$

$$v_{\max} = 0,250 \text{ mmol dm}^{-3} \text{s}^{-1}$$

$$\frac{K_M}{v_{\max}} = 39,97 \text{ s}$$

$$K_M = 9,99 \text{ mmol dm}^{-3}$$

$$k_{cat} = \frac{v_{max}}{[E]} \quad \text{Katalitička konstanta}$$

$$\varepsilon = \frac{k_{cat}}{K_M} = \frac{v_{max}}{[E] \cdot K_M} \quad \text{Katalitička efikasnost}$$

$$\begin{aligned} \varepsilon &= \frac{0,250 \text{ mmol dm}^{-3} \text{ s}^{-1}}{2,3 \text{ nmol dm}^{-3} \cdot 9,99 \text{ mmol dm}^{-3}} \\ &= 1,09 \cdot 10^{-2} \text{ nmol}^{-1} \text{ dm}^3 \text{ s}^{-1} \end{aligned}$$